

Örkény István: Meddig él egy fa?

Bánné villanyt gyújtott. Odakint még világos volt, de amióta közeledett a front, inkább elébe ment a sötétségnek. Kiváltképp ma, amikor egyedül volt itthon, s odakint olyan sűrűn gomolygott a köd, hogy az ablakból néhány lépésnyire mintha eltűnt volna a kerítésük.

Elővette a nagy zsírosbödönt meg a zománclábasokat. Szódát tett a tűzhelyen lobogó vízbe, amikor kopogtak. Összerezzent. Félrehúzta a függönyt.

Nem németek voltak. Egy asszony állt a küszöbön, egyedül.

- Itt laknak, kérem, Bán Sándorék?

- Én vagyok Bánné - mondta Bánné.

Mindene divatjamúlt volt az érkezőnek. Ápolatlan haján - mely épp feleútján járt az öszülésnek - fazék formájú filckalap ült, amilyent csak húsz évvel ezelőtti filmekben látni. Ódivatú esernyőjének papagájfejben végződött a nyele, két fekete bors üvegszemmel, melyek hűdésekkel néztek kettéfelé.

- A hirdetésre jöttem.

- Miféle hirdetésre? - csodálkozott Bánné.

Csak kora tavasszal és ősz utóján hirdettek: télen soha. Az érkező azonban kinyitotta buggyos retiküljét, mely úgy tele volt kacatokkal, használati és emléktárgyakkal, mintha mindenét

magánál hordaná, és elkezdett kirakodni. Egy elsárgult szalaggal átkötött levélcsomót, lejárt zsebnaptárakat, fényképeket, orvosságosfiolákat, használt mozijegyeket és egy üres, de még szagló parfümszórót. A fényképeken tollas kalapú fiatalasszony volt látható, hol egy farkaskutyával, hol nélküle, de arca már elmosódott, a sarkok felmolyhosodtak.

Nikkelpénzek, zsuzsuk és kulcsok csörgése közben az őszülő asszony végre megtalálta a gyűrt újsághirdetést, melyen már csak a nagybetűs szavak voltak olvashatók: Bán Sándor facsemete-kertészete, Tét.

- Ez mi vagyunk - mondta Bánné. - De az uram nincs idehaza.

- Csakhogy én az ötórással haza szeretnék menni.

- Addig nem lesz vissza - mondta Bánné. - Bement a faluba, mert holnap disznót ölünk.

Az asszony ereje vesztetten nézett körül. Sápadt arcáról, mint egy málló vakolatú falról, pikkelyekben pattogzott a púder. Semmiféle érzelemnek nem adta jelét, de épp e lárvaszerűségben volt valami megindító, mint amikor egy belisztezett arcú bohóc könnyek nélkül sír.

Bánné az árakat se tudta. Még csak másfél éve voltak házasságok. Az ura a szélről is óvta, s csak szép időben s legfőljebb ojtani vitte ki magával a faiskolába. De azért így szólt:

- Mivel szolgálhatnék?

- Vásárolni akarok valamit - mondta az őszülő asszony.

- Díszfáink nincsenek - mondta Bánné. - Csak gyümölcsfacsemetéink.

- Nekem mindegy - mondta bizonytalanul a vásárló. - Csak szép legyen.

- Vannak négyéves suhángjaink - mondta Bánné.

- Hát nem tudom - mondta az asszony, ugyanolyan bizonytalanul nézve maga köré, mint az előbb. - Én valami nagyobb szerettem volna.

- Az uram szokta intézni - mondta Bánné. - De ha várni tetszik egy kicsit, majd körülvezetem.

Kiforrázta a lábasait. Tiszta kendővel kitörölte őket, aztán kiloccsantotta az udvarra a vizet. Élettel teli kis asszony volt, minden porcikája kerek, és mindent olyan kerek mozdulatokkal és olyan gyönyörűséggel csinált, hogy az ember nem tudta róla levenni a szemét. Az idegen asszony meg se mert szólalni addig, míg szárazra nem törölte a kezét.

- Maga gyereket vár? - kérdezte akkor.

- Igen - mondta Bánné.

- Mehetünk? - kérdezte az asszony, és karjára akasztotta a papagájt.

Sár volt. Magas sarkú cipőjében billegve járt. Vagy öt percig mentek, hegy iránt. Mint száz meg száz halvány ceruzavonás, úgy derengtek a növendék fácskák a ködben.

- Ez mind jonatán - mutatott maga köré Bánné. - Ez batul. Ez ranett. Ez london pepi - magyarázta, ahogy mentek tovább. - Itt kezdődnek a barackfák.

Az asszony megállt.

- Nem tetszenek - mondta. - Azt hittem, nagyobbak ezek a fák. Erősek, dúsak, hatalmasok.

- Akkor tessék erre jönni - hívta Bánné. - A mandula már ötödévre hoz.

- Nekem nem fontos a gyümölcs - mondta kedvetlenül az őszülő asszony. - Nincs is időm öt esztendeig várni.

Megállt, ernyőjével megbökött egy fát.

- Daganat van a méhembem - mondta közönyösen. - Rák.

- Borzasztó - riadt meg Bánné. - És nem lehet operálni?

Az őszülő asszony átható pillantást vetett rá.

- Mikorra várja? - kérdezte hirtelen.

- Mit? - nézett rá Bánné. - Márciusra.

Az asszony továbbment. Már a parcella vége felé jártak, egy szelíden emelkedő ösvényen. Csak néhány lépésnyire lehetett látni: mint egy gyerekpelenka, olyan sűrű szövésű volt a köd.

- Ez mi? - kérdezte az asszony. Ernőjével egy fűzre mutatott, mely zörgő, csontos ágaival épp a mezsgye szélén állt.

- Ez semmi - mondta Bánné. - Ez csak olyan fa.

- Ez tetszik nekem - mondta az őszülő asszony, és ki-kibicsakolva előresietett. A mezsgyén végig mindenféle fák álltak, kőrisek, nyírek és fűzek; még Bánné apósa ültette őket, talán szélfogónak, vagy csak, hogy legyen valami, ami a szomszéd parcellájától elválasztja az övét. Aztán ritkulni kezdtek a fák, s a domb gerincén csak egy állt, magányosan.

- Az milyen fa? - kérdezte az idegen asszony.

- Hárs - mondta Bánné. - De már megvan tizenöt éves.

- Ezt megveszem.
- Ezt? - bámult rá Bánné. - Talán tüzelőnek?
- Dehogy - mondta az asszony. - Így.
- Nem értem - mondta Bánné. - Ezt már nem lehet innen máshová ültetni.
- Nem is akarom máshová ültetni.
- Hát mi legyen vele?
- Semmi - mondta az őszülő asszony. - Mennyi az ára?
- Itt tetszik akarni hagyni? - álmélkodott Bánné. - Ilyet még nem is hallottam.
- Itt marad, ahol van - mondta az őszülő asszony. - De azért az enyém.

Bánné tanácstalanul állt. Bárcsak itthon volna az ura! Ő is a fát nézte, mely nem volt túlságosan magas, de csúcsa mégis elveszett a ködben. Karcsú törzsű, egyenes növésű példány volt, mint egy életrevaló, izmos, de nem nagyon szép kamasz.

- Pont ilyet akartam - mondta az őszülő asszony. - Mit kérnek érte?
- Mindig az uram intézi - mondta Bánné zavartan. - De még egyet sem adott el ezek közül.
- Nem jövök még egyszer - mondta az ősz hajú asszony. - Akármit kér, megadom az árát.

Egy kis csönd lett. Rossz évük volt a háború miatt. Nagyon kellett a pénz.

- Száz pengő - mondta, csak úgy találomra. - Hogyha nem lesz sok.
- Rendben van - mondta az ősz hajú asszony.

Még egyszer végignézett a fán, aztán ernyőjével megdöfkölte a töve körül a földet, és elindult a ház felé. Másodszor is kirakott a táskájából mindent, és letett egy százast a konyhaasztalra.

- Azt akarom, hogy vigyázzanak rá - mondta aztán.
- Nincs mire vigyázzunk - mondta Bánné.
- Azt is megfizetem - mondta az asszony.
- Azért nem jár fizetség - mondta Bánné.
- Trágyázzák is - mondta az őszülő asszony. - Elég lesz egy évre húsz pengő?

- Ne tessék fizetni - mondta Bánné. - Nem lesz annak a fának semmi baja.

Az idegen asszony még egyszer kirakta a retiküljét, és hat tízpengőst számolt az asztalra.

- Három évre kifizetem az ápolási díjat - mondta -, de ígérje meg, hogy szépen gondját viseli.

Bánné köhintett.

- Megígérem - mondta rekedten.

Az őszülő asszony elővette tükrét, s egy piszkos puffal kipúderezte arcát. Aztán megint végignézett Bánnén.

- Megmozdult már?

Bánné megint köhintett.

- Meg.

Az asszony elindult, visszafordult.

- Meddig él egy hárs? - kérdezte.

- Sokáig - mondta Bánné.

- Mégis? - kérdezte az őszülő asszony. - Száz évig is?

- Még annál is tovább.

Az őszülő asszony biccentett. Karjára akasztotta az ernyőt, és kiment.

- Öntözzék is! - mondta szigorúan. Az ajtóból még egyszer visszanézett Bánnéra.

- A viszontlátásra - mondta, de nem nyújtott kezet, és nem is nézett többet vissza. Ernyője hangosan kopogott a téglajárdán.

Bánné állt egy kicsit, aztán eltette a pénzt. Az a hír járta, hogy a visszavonuló német csapatok minden élő állatot elrekvirálnak. Munkához látott. Könnyen és kecsesen végezte dolgát, látszatra fáradság nélkül, mint egy táncosnő, aki füllel nem hallható zenére mozog.

1962

ÖRKÉNY ISTVÁN

VÁLOGATOTT NOVELLÁK

A kötetet összeállította Fráter Zoltán

TARTALOM

TENGERTÁNC

Matematika

A nagy küldetés

Tengertánc

Hova siettél??

Püspökkenyér

Ifjúság, ifjúság

Istili, hallgass!

Vendégek

Tizenhárom

A VISSZAVÁLTÓZÁS

A Hunnia Csöködön

Jégárpa

Nápolyi

Zürich, Budapest, Charlottenburg

Sírató

A visszaváltozás

NIAGARA NAGYKÁVÉHÁZ

Jeruzsálem hercegnője

Az utolsó vonat

Meddig él egy fa?

Nincs bocsánat

Levelek a kollégiumba

Niagara Nagykvéház

Te édes-édes

KAVICSOK

Fort Quirinar

Rekviem

Fohász

Éden

Európa legjobb sítterepe

Kavicsok

<http://mek.niif.hu/06300/06319/06319.htm#21>